

Významné osobnosti naší univerzity

Pětapadesát let od úmrtí profesora MUDr. Jana Lukeše

Před 55 lety, 14. května 1958, zemřel prof. MUDr. Jan Lukeš, v letech 1947 až 1952 přednosta Mikrobiologického ústavu Lékařské fakulty Masarykovy univerzity. Narodil se 19. dubna 1885 v Kralupech nad Vltavou a promoval na Karlově (tehdy Karlo-Ferdinandově) univerzitě v Praze roku 1910. V letech 1907–1910 byl demonstrátorem Hlavova patologicko-anatomického ústavu, od r. 1911 pak asistentem. Během první světové války sloužil mj. v Rumunsku, kde utrpěl průstřel plic. Hned po válce se ujal budování Ústavu patologické anatomie na čerstvě založené Vysoké škole zvěrolékařské v Brně. V roce 1920 jej prof. Hlava habilitoval a ještě téhož roku se Lukeš stal v Brně mimořádným profesorem obecné patologie a patologické anatomie a přednostou veterinárního Patologicko-anatomického ústavu.

Velmi brzo po nástupu do Brna se profesoru Lukešovi podařilo histologicky (stříbřením) prokázat ve tkáních psů uhybnulých na tzv. stuttgartskou chorobu bakterii spirálovitého tvaru. Tato bakterie, původně Lukešem nazvaná *Spirochaeta melanogenes canum*, se dnes nazývá *Lep-tospira canicola*. Z brněnského pracoviště pochází velká část jeho odborných prací, věnovaných mj. antraxu, lymfogranulomu a tuberkulóze.

V r. 1925 byl Lukeš povolán jako řádný profesor patologické anatomie na Lékařskou fakultu Univerzity Komenského v Bratislavě. Pokračuje v publikacích o tuberkulóze a zabývá se např. horečnatou léčbou mikrobiálními vakcínami a tehdy aktuální tularémií. V letech 1928/1929 pů-

sobí jako děkan tamější lékařské fakulty. Na Univerzitě Komenského v Bratislavě dosahuje vrcholu své akademické dráhy, když byl roku 1938 zvolen rektorem.

V dalších letech se věci v Lukešově životě začaly postupně měnit k horšímu. V březnu 1939 je spolu s ostatními českými profesory vypuzen ze Slovenska. Vrací se do Brna na lékařskou fakultu, kde je jmenován profesorem patologické anatomie. Po uzavření českých vysokých škol nacisty působí jako expert prosekury ve Zlíně a v Uherském Hradišti.

Po osvobození má Lukeš jistě problémy, protože jeho profesorský dekret podepsal prezident Hácha. Přednostou brněnské patologické anatomie je tehdy profesor Václav Neumann a mezi oběma výraznými osobnostmi dochází k třenicím. Možná i proto Lukeš v r. 1947 střídá v čele fakultního Mikrobiologického ústavu prof. Tomáška, který je plně vytížen jinými povinnostmi. Po dalších dvou letech se fakultní ústav stěhuje z Komenského náměstí do nové budovy v Zemské nemocnici U Svaté Anny, kde již sídlí Tomáškova nemocniční mikrobiologie. Ani zde není soužití obou profesorů snadné.

Velké potíže nastaly profesoru Lukešovi po roce 1948. Celý život se nebal říkat, co si myslí, a tak se netajil ani nesusouhlasem se zásahy tehdy panujícího režimu do přírodních věd a medicíny. Bohatě vědecké zkušenosti a nesmírná sečtělost ho vedly k otevřenému pohrdání tenkrát oslavovaným učením Lysenka a Lepešinské. I nadále si vážil genetiky vzdor oficiálním názorům, které ji označovaly za buržoazní pavědu. Jako mikrobiolog prohlášoval za nesmysl tvrzení, že Američané vedou v Koreji bakteriologickou válku pomocí uměle nakaženého

hmyzu. Za tento názor ho bohužel jeho studenti udali tehdejšímu děkanovi.

Aby tedy nemohl ideologicky nevhodně ovlivňovat mladou generaci, byl prof. Lukeš v r. 1952 zbaven *venia docendi* a vedení ústavu a na fakultě zůstal pouze jako vědecký pracovník. I v této funkci trpěl ústrky. Byť mu vědecká rada fakulty navrhla hodnost doktora věd, nikdy mu tento titul nebyl udělen. Snad ho v těch dobách potěšilo aspoň ocenění amerických kolegů – za svou práci o třídenní chorobě selat z r. 1953 byl jmenován čestným členem Americké veterinární společnosti. V posledních letech života ho začaly sužovat cévní mozkové příhody, poslední ho zahubila 14. května 1958. A pokoje nedosáhl ani v hrobě. Před pár lety nějaký vandal surově urval a nejspíše ve sběrně zpeněžil bronzovou nádobu, která zdobila pomník, pod nímž profesor Lukeš odpočívá se svojí manželkou.

Akademický senát Lékařské fakulty Masarykovy univerzity rozhodl dne 15. 10. 1990 o slavnostní rehabilitaci prof. Lukeše jako vysokoškolského učitele i přednosty ústavu. Na hlavní chodbě Fakultní nemocnice U Sv. Anny byla umístěna pamětní deska s jeho portrétem. O obojí se zasloužil první polistopadový šéf Mikrobiologického ústavu prof. MUDr. Leopold Pospíšil, DrSc. Na paměť profesora Lukeše pořádá od r. 1995 brněnská regionální pobočka Československé společnosti mikrobiologické každoročně seminář zvaný Lukešův den. První z nich byl na jeho počest věnován leptospirám. Další Lukešovy dny se konají většinou na Veterinární a farmaceutické univerzitě v Brně a těší se mimořádné účasti odborníků z České republiky a ze Slovenska. Zabývají se totiž všemi mikroorganismy a infekcemi společného zájmu humánní a veterinární medicíny.

M. Votava

Sté jubileum Jiřího Krystýnka (1913–1991)

Je to jako dnes, co jsem s ním seděl ve starobrněnském pivovaru po jedné úspěšné zkoušce, na kterou mě doprovázel jako zástupce školitele v době mé aspirantury. Jiskřivé vzpomínky na mé někdejší učitele, zejména na Franka Wollmana, mě provázely po celý život. Jiří Krystýnek byl nejstarším žákem svého učitele a jemu také věnoval své studie: šel v jeho stopách důsledně zejména v literární komparatistice a česko-polské regionalistice. Studenti mohou dodnes čerpat z jeho nestárnoucího učebního textu o slovanských literaturách (*Slovanské literatury*, SPN, Praha 1964).¹

Doc. PhDr. Jiří Krystýnek, CSc., se narodil 16. ledna 1913 v Ostravě-Michálkovicích, studoval na Filozofické fakultě MU v Brně v letech 1932–1937 češtinu a němčinu: mezi svými učiteli uváděl Franka Wollmana, Arna Nováka, Bohuslava Havránka, Františka Trávníčka a germanisty Antonína Beera a Jana Krejčího. Po absolutoriu působil až do roku 1954 na různých středních a odborných školách, v roce 1954 přešel na Filozofickou fakultu v Brně jako odborný asistent tehdejší katedry slavistiky. Zde se začíná odvíjet životní dráha polonisty a slavisty v širokém slova smyslu: v letech 1956 a 1963 se zúčastnil kurzu pro zahraniční slavisty ve Varšavě, v roce 1956 byl na letním semináři v Sofii, později v Jugoslávii, Vratislavi a opět v Sofii. Zejména se věnoval polské a bulharské literatuře.

V podstatě pracoval s podobnými významovými kategoriemi jako později slovenský komparatista Dionýz Ďurišín (1929–1997), i když je tak nenazýval, totiž

¹ Využívám zde svého staršího textu *Slavista Jiří Krystýnek*. Universitas 2003, č. 2, s. 24–25.